 DOI: 10.7816/idil-07-50-08

GİYİM MODASINDA GÖRSEL ARAYIŞLAR VE 20. YÜZYIL BATI SANATININ İMGESEL KATKILARI

Irmak BAYBURTLU

Dr.Öğr.Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi,
ibayburtlu(at)ticaret.edu.tr

ÖZ

Anahtar kelimeler:
Giyim, Moda, Sanat, İmge

Her süreç kendinden önce gelen oluşuma, günün koşulları içerisindeki geleneksel yaklaşımlara bir gönderme ya da başkaldırı içeren, görsel veya anlamsal söylemler üretmektedir. Giyim Modası da üretim yöntemlerinin belirleyici olduğu "hızlı tüketim" sistemiyle yeni görsel arayışlara gereksinim duyulan alanlardan biri olmuştur. Bu bağlamda 20. Yüzyıl Batı sanatındaki bir çok yönelimin, imgesel çeşitlilik ve bunun yarattığı görsellikle giyim modasına katkı sağladığı görülmektedir. Çalışma, sanat-ticari meta ilişkisini ele alarak 20.yüzyıl Batı sanatından Modernizm sonrası giyim modasına yapılan imgesel aktarımlara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Konu, giysinin endüstriyel bir nesne olarak da değerlendirilmesini gerekli kıldığından, aynı zamanda giysinin kendi doğasına ait dinamikler irdelenmiştir. Ayrıca çeşitli sanat akımlarına ait imgelerin giyim modasına yaptığı katkının daha anlaşılabilir olması adına birbiriyle etkileşim içinde olan akım ve tasarımlar örnek görsellerle karşılaştırılmıştır.

VISUAL SEARCHING IN APPAREL FASHION AND IMAGINATIVE CONTRIBUTIONS OF 20TH CENTURY WESTERN ART

ABSTRACT

Keywords:
Apparel, Fashion, Art, Symbol

20th century Western art is seen that it is composed of various orientations that repeat themselves and which are evaluated as per specific intellectual fundamentals. Each orientation has produced visual or semantic statements containing a message or rebel against a formation coming before itself and to traditional approaches within conditions of that time. Apparel Fashion in the same period has been one of the areas where there was need for new visual searches with "fast consumption" system which was determinant of production methods. In this respect it is seen that various orientations in 20nd century Western art made contribution to Apparel Fashion with imaginative varieties and visuality created by this. In the study it is aimed to attract attention to imaginative transfers from 20nd century Western art to Apparel Fashion after modernization by evaluating the relationship between art and trade-commodity. Since the subject necessitates for Apparel Fashion to be evaluated as an industrial area, it has been evaluated accordingly and dynamics belonging to the nature of apparel itself have also been investigated at the same time. Furthermore, in order to make the contributions made by imageries belonging to various art movements to apparel fashion become more understandable, sample designs created in different years have been compared with the images.

 DOI: 10.7816/idil-07-50-08

Giriş

19. yüzyıl sonları batıda, o güne kadar gelen sanatsal bakış ve geleneksel yaklaşımlara karşı çıkılarak tamamen yeni yöntem, malzeme ve farklı felsefi temellere sahip akımların birbirini izlediği bir sürecin başlangıcı olmuştur. Ortaya çıkan çalışmalar giyim ve tekstil de dahil olmak üzere tüm tasarım alanlarını etkilemiştir.

Giyimde seri üretime geçilmesiyle "moda" sisteminde hem süreç olarak hem de doğasında var olan devimlerin ortaya çıkardığı gerekliliklerden dolayı birçok görsel arayışa yönelim olduğu anlaşılmaktadır. Giysi öncelikle bedeni örtme işlevine sahip bir nesnedir. Dolayısıyla giysi insan ilişkisi, tüm insan yaşamını kapsayan bir süreci içine almaktadır. Bireysel bir doğaya sahip olduğundan, sayısal olarak diğer kullanım nesnelerinden daha fazla tüketilen ve bu paralelde fazla sayıda biçim arayışına gereksinim olan nesnelerden biridir demek doğru olacaktır. Diğer yandan 20. Yüzyılda Batı sanat anlayışı incelendiğinde çağdaş sanat ve modern sanat gibi üst başlıkların altında, çeşitli akımlar ve yönelimlerin yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla konu modernizm sonrasına ait bu yönelimler ve sanatçılar üzerinden 20. Yüzyıl Batı Sanatı başlığında ele alınmıştır. Bu yönelimlerin ve sanatçıların her birinin belirli dönemlerde imgesel olarak Giyim Modasını etkilemiş oldukları görülmektedir.

Sanatta Yeni Bakış Açıları ve 20.Yüzyıl Batı Sanatının Söylemi

Batıda 20. yüzyılın başlangıcından günümüze kadar gelen sürede, sanat yönelimlerine bakıldığında, her biri geleneksel olana aykırı veya kendinden önce gelene/gelenlere karşı yeni söylem üreterek özgün tarz ve yöntemler ortaya koymuştur.

> *19. yüzyılda modernlik deneyimini tüm karmaşıklığıyla temsil etmeye soyunan sanatçılar, modern dünyanın görünümlerinin ötesinde, modernliğin ruh halini yansıtmaya çalışmışlar, yeni konular yanında yeni biçimsel ve teknik arayışlarla 'güzel duyu'nun ötesini amaçlayarak, izleyicinin görme biçimlerini ve algısını değişime uğratma çabası içinde olmuşlardır. 20. Yüzyıl sanatı, işte bu çabaların birikimidir." "Endüstri Devrimi 19. yy. tanık olunan sanatsal değişimlerin başlıca nedenidir (Antmen, 2016: 18).*

Sanatın içindeki estetikle ilgili yargıların değişmesi yine estetiğe ait bakış açılarını etkilemiştir. HH

> *Baudrillard "Sanat, kendisinin ve nesnesinin kayboluşunu kullandığı sürece, büyük eserler vermeye devam etti. Peki ya gerçekliğe el uzatarak sonsuza dek geri dönüştürülmeye çalışılan bir sanat ? Çağdaş sanatın büyük kısmı, bayağılığa, atıklara, vasatlığa, değer ve ideoloji diye el koymak suretiyle, tam olarak bunu yapmıştır." (Baudrillard, 2014: 51) diyerek çağdaş sanat adına yapılanların bir kısmını anlamsızlık içeren bir değersizleştirme olarak eleştirmektedir.*

Ancak bu karşı düşüncelere rağmen 20. yüzyıl Batı sanatı bir çok özgün düşünüş ve bunun yansıması olan yeni görsel kimlik yaratmıştır. Su'nun aktarımıyla hazır nesneleri sanat eseri kategorisine taşıyan Duchamp'a göre "Sanatçı bir takım estetik yargılar adına kendisini kısıtlamamalıdır. Beğeni önemli değildir; çünkü beğeniler değişebilir" (Su, 2014:146).

> *Kavramsal sanatçılar düşüncelerin gerçek sanat eserlerinden daha önemli olabileceği fikri üzerine çalışmıştır. Sanatın değerli olduğu görüşüne karşı isyan ederek sanatta izleyenlerin pasif olmasını engellemeyi amaçlamışlardır (Hodge, 2009:90).*

Yine bazı sanat kuramcılarınca İzlenimcilikle (Empresyonizm) başlayan modern sanat süreci 1960-70'lere kadar uzanan bir süreyi kapsamaktadır. Bu dönemde sanat o güne kadar gelen tüm alışılmış kalıpların dışına çıkılan bir zemin haline gelerek farklı teknik ve plastik diller üzerinden ortaya koyulmaya başlanmıştır. "Renk ve biçim, betimleme zorunluluğundan kurtarılmış, sanat da görünen dünyayı taklit etme görevinden özgür kılınmıştır" (Lynton, 2015:154).

20. yüzyıl Batı sanatı içinde her ne kadar belirli dönemlerde estetik barındıran süreçlere yer verilse de, estetiğin sanattan bağımsız olarak ele alınmasını savunan bir çok yönelim yer almıştır. "Kuspit'in aktarımıyla Stella çağdaş sanatla birlikte artık sanat eserine ait kişisel özerkliğin kalmayarak, eleştirel özgürlüğün gelişmesine katkıda bulunmayacağını, bireyi yerleşik değerlere uyumlu olmaya çağıran ve böylece bireysellik üzerinde baskı yaratan toplumsal süper ego ve içgüdülere karşı egoyu güçlendirmeyeceği görüşünü savunmaktadır" (Kuspit, 2006:30).

Endüstriyel Alan Olarak Giyim Modası ve Sanat İlişkisi

Günümüzdeki anlamıyla "moda" kavramı Endüstri Devriminden sonra 19. yüzyıl ile ortaya çıkmıştır ve sanayileşmiş şehirli toplumların tüketim kültürünün etkili olduğu döngüyü ifade etmektedir. "Moda tarzlarının bir terzi veya tasarımcı tarafından belirlenmesinin bu döneme rastladığı belirtilmektedir " (Fogg, 2014:9).

Moda endüstrisi; makinayla üretimin, doğurduğu koşullarda tüketim kültürünün belirleyici olduğu bir alandır. Bundan dolayı endüstrinin hızlı bir şekilde ilerleyen üretim ve tüketim döngüsünü devam ettirerek bu hıza cevap verebi-

 DOI: 10.7816/idil-07-50-08

lecek yeni görsel arayışlara gereksinim duymaktadır. Kawamura'ya göre "Moda, bir kişinin beğenilerini ya da değerlerini diğerlerinin dikkatine sunan aleni tüketim davranışını içerir" (Kawamura, 2016:150).

"Geçmişte, sınıf modasının geniş çapta yayılan tek bir tarzdan oluştuğunu belirten Crane, bugün modanın; yayılımı, moda sisteminin coğrafi dağılımı, sistemde rol oynayanların sayısı ve ürün yelpazesinin genişliği nedeniyle oldukça karmaşık olduğundan bahsederek prensipte, üst sınıf seçkini için yaratılan lüks modanın aşağıya, daha az ayrıcalıklı sınıflara doğru yayılması gerektiğinden bahseder. Tasarımcıların medya tarafından hala her sezon için modayı başlatanlar olarak sunulmalarına rağmen çoğunlukla modanın hareket yönüne ilişkin uzlaşmanın düşük olduğunu bildirerek tasarımcıların sunum yerine çok sayıda "önerme" –çeşitli fikirler- ürettiklerini belirtmektedir" (Crane, 2003:213).

Bu anlamda sanat; tasarıma ve modaya imgesel olarak, çeşitli öneriler sunmaya olanak verecek katkılar sağlamaktadır ve ayrıca izleyenin ilgisini çeken, çeşitli yorumlamalar yapabilecekleri, yaratıcı, anlamsal veya estetik nesneler sunmaktadır. Duchamp bunu "estetik ozmoz" terimiyle nitelendirmiştir. "Şevki'nin aktarımıyla Duchamp "estetik ozmozu" sanat yapıtlarının insanlara bir şeyler anlatmasını ve ilgi çekmesini sağlayan ve hatta onları yaratan bir kavram olarak görür. Çünkü burada eylemsiz durumdaki maddeyi, seyircinin sanat yapıtı olarak adlandırmak isteyeceği, yani ciddiye alacağı ve izleyiciyi eleştirel bakımdan tepki vermeye iten bir olguya dönüştürdüğünden bahsetmektedir. Sanat yapıtının tamamen ticarileştiğinde meta kimliği estetik kimliğe üstün gelip onu kendi içinde erittiğinde ve böylece sanatsal bir yapıta ithaf edilen değerden uzaklaşıp estetik veya manevi değer verildiğinde, sanat yapıtının gündelik el ürünü haline gelerek "yaratıcı edim"in özünü oluşturan "estetik ozmozun" tersine çevrildiğinden bahsetmektedir" (Şevki, 2009:373). Seyirci ile izlenilen arasındaki ilişki, seyircinin belirlediği ve yorumladığı kadar çeşitli değer yargılarını ifade etmektedir. Bu noktada moda endüstrisince gerçekleştirilen, sanatın giysilere yansımasında da bir tür tersine çevrilen "estetik ozmoz" dan bahsedilebilir. Nitekim Giyim Modası da izleyicinin eleştiri ve tepki vermesini sağlayıp bu sanatsal imgeleri bir yandan ticari meta haline dönüştürürken bir yandan da izleyeni çeşitli tepkiler vermeye itebilmektedir.

Diğer taraftan "kültür endüstrisi" terimine de uygun bir sistem olarak moda, ortaya koyulan tüm sanatsal yaklaşımları kendi özerkliği içinde dönüştüren bir yöne sahiptir. Adorno'ya göre "kültür endüstrisi",

> *Malların maddi üretiminde uygulanan aşırı sanatsal teknikten bir parazit gibi faydalanarak yaşar ve bunu yaparken işlevselliği tarafından ima edilen içsel sanatsal bütüne karşı yükümlülüğünü ihmal eder, estetik özerkliğin gerektirdiği biçimsel yasaları umursamaz. Kültür endüstrisinin fizyonomisi bir yanda verimliliği arttırıcı, fotografik katılık ve kesinliğin bir karışımından, öte yanda bireysel kalıntılar ve yine rasyonelleştirip uyumlu kılınan romantizmden oluşur (Adorno, 2003: 2,3).*

Öte yandan Giyim Modasının görsel çeşitliliğe en fazla gereksinim duyulan endüstrilerden biri olmasında giyim kuşamın kendi doğasıyla temellendirilecek özelliklerin olması yadsınamaz bir gerçektir. Diğer alanlarla karşılaştırma yapmak gerekirse ev, otomotiv v.b alanlarda moda devimsel işlevini sürdürmektedir. Ancak bu devim giyim alanında daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Örneğin bir çamaşır makinası veya araba tüm yaşam sürecinde ortalama birkaç kez değiştirilirken giysi için aynı şey söz konusu değildir. Giysinin insan bedenine temas eden bir materyal olması onun sıklıkla değiştirilmesini gerektiren nedenlerden yalnızca biridir. Ayrıca giysi günümüzde yalnızca örtünmek için değil cinsiyet, sosyal konum, eğitim düzeyi, kültür, inanç, yaşam görüşü gibi bir çok konuda anlam yüklemelerine sahiptir. Bu etkenler de giyside görsel ve imgesel olarak çeşitliliğe duyulan ihtiyacın artmasına neden olmaktadır.

Dolayısıyla konu giysi insan ilişkisi bağlamında giysinin doğası gereği bazı ölçütlerle ele alınması gereken bir yön çizmektedir.

1- **Giysi Beden İlişkisi:** İlkel kabile topluluklarından modern şehir yaşamına kültürel ve inançsal tüm boyutlarının dışında giysi öncelikle koruma özelliği ile işlevsel, örtme özelliği ile de ahlaki gereksinimleri karşılamaktadır. Bu özelliği ile insan bedeninin doğumdan-ölüme en çok temas halinde olduğu nesne giysidir.

2- **Giysi Sosyal Konum İlişkisi:** Giysiler işlevsel ve ahlaki boyutlarının ötesinde sosyal konumla ilgili çeşitli anlam yüklemeleri de taşırlar. Günümüzde giysi bireyin içinde yer aldığı sosyal çevreyi görsel olarak yansıtan bir gösterge özelliğine sahiptir.

3- **Giysi Eğitim Düzeyi İlişkisi:** Eğitim aşamaları bireyin düşünsel yönüne doğrudan etki etmektedir. Düşüncenin eğitim düzeylerine göre değişimi ise beğeniyi etkileyebilmektedir. Eğitim, yaşam görüşü üzerinde etkili olabilirken farklı eğitim düzeyleri farklı yaşam tarzlarının oluşmasında etkilidir ve bu da giyim-kuşama yansımaktadır.

4- **Giysi Kültür İlişkisi:** Kültür toplumların

 DOI: 10.7816/idil-07-50-08

yaşadıkları coğrafyanın da etkilediği geçmişten devralınan mirastır.[1] Kavamura moda'yı üretilmiş kültürel bir sembol olarak görür (Kawamura, 2016: 63). Özellikle Endüstri Devrimi öncesine kadar toplumların yaşamında giyim-kuşam anlayışı çeşitli değişimlerle kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel bir miras niteliği taşımıştır.

5- **Giysi İnanç İlişkisi:** İnanç kavramı neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Toplumların kendi inançları doğrultusunda giyim-kuşam tarzlarında çeşitli etkiler görülmektedir. İnanç sistemleri kendi yaşam ve düşünüş biçimleriyle giyim kuşama etki etmişlerdir.

6- **Giysi Yaşam Görüşü İlişkisi:** Yaşam görüşü bireyin yukarıda ele alınan başlıkları da içine alan tüm konuların belirleyici olduğu kişilik, zevkler, ekonomik konum, sosyal konum, inanç, kültür, eğitim v.b. ölçütlerle şekillenmektedir. Bu durum bireye ait niteliklerle açıklanabilir ve yaşama dair görüşler beğeni üzerinde etkilidir. "Ünlü dil bilimci Saussure dili iki yönden ele almıştır; dil ve onun sloganı ve bu her ikisini de dil terimi üzerinden genellemiştir. Barthes'a göre aynı benzeşim giysi üzerinden de ele alınabilir ve giysi bir tür bireyin kişisel, sosyal, bağımsız gerçeklerinin sloganı olmaktadır" (Barthes, 2013: 8).

Yukarda sayılan dinamikler giysinin insan yaşamında en çok kullanılan ve değiştirilen nesnelerden biri olmasında etkendirler. Aynı zamanda bu dinamikler giyside görsel çeşitliliğe diğer alanlardan daha fazla gereksinim duyulmasında neden teşkil etmektedirler.

20.Yüzyıl Batı Sanatının Moda Endsütrisine İmgesel Katkıları

20.yüzyıl Batı sanatı gelenekselin reddedildiği Endüstri Devrimi sonrasının sanat anlayışlarını ifade ettiğinden modernizmle ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla modern yaşamın koşulları üzerinden söylem üretmektedir. Modayı bir bilim olarak ele alan Kawamura'ya göre "Modanın kökenleri endüstriyel kapitalizmin büyümesi ile birlikte modernitenin kökenlerinde yatar" (Kawamura, 2016: 51).

> *Kurumlar, önceki alışkanlık biçimlerinden, geleneksel alışkanlıkların ve geleneklerin altını çizdiği dinamizm ve küresel etkileri bakımından farklılık arz etmektedir. Bununla birlikte bunlar sadece genişleme dönüşümleri değildir moderasyon, günlük sosyal yaşamın doğasını kökten değiştirir ve deneyimlerimizin en kişisel yönlerini etkiler (Giddens, 1999: 17).*

Giyim-kuşam kültürü de modernizm sonrası kökten değişimlerin yaşandığı bir alan haline gelmiştir bu değişimlerin temelinde modern yaşam biçiminin getirdiği değişimler ve endüstriyel üretim yöntemleri bulunmaktadır. Üretim yöntemlerindeki değişimler ise beraberinde ürünlerin görsel/biçimsel yönlerinde bir takım etkilere neden olmuştur. Bu bağlamda 20. yüzyıl Batı sanatının, söz konusu görsel çeşitliliğe imgesel olarak kaynak sağlamış olduğu görülmektedir.

Moda devinimi, modernizm temeli üzerinden gerçekleştiren ve tüketim kültürüne hizmet eden bir sistemdir. Böylece 20. yüzyıl Batı sanatı da modernizim sonrası anlayışlardan oluştuğundan modanın ve Batı sanatının modernizm temelinde birleşmekte olduğu görülmektedir.

20. yüzyıl Batı sanatındaki akımlar her biri ayrı düşünce üzerinden söylemlerini üretirken bu söylemlerin her biri bu paralelde ayrı imgesel izdüşümler yaratmıştır. Örneğin bu imgeler kimi yerde gerçeküstü (surreal) mantık parçalanmalarının yaşandığı fizik alemden kopmuş bir psikoloji üzerinden temellendirilirken bir diğer yerde gelecekçi (futurist) yaklaşımın getirdiği parçalardan oluşan hareketin dinamiği olabilir. Söz konusu imgelerin yalnız ilk çıktıkları dönemde değil daha sonraki dönemlerde de güncellenerek ve tasarımcıların özgün yorumlarıyla yeniden modaya yansıtılmış oldukları görülmektedir.

Aşağıda görsellerde yer alan örneklerde bazı sanatsal yönelimlerin çeşitli dönemlerde yapılmış tasarımlardaki imgesel yansımaları görülmektedir. Konu geniş olduğundan burada belirli örnekler üzerinden ele alınmıştır. Bunlardan başka Dışavurumculuk (*Expressionism*), İzlenimcilik (Empresyonizm), Soyut Sanat (Abstract Art), Gelecekçilik (Fütürizm), Dadaizm, Kavramsal Sanat (Conceptual Art) v.b bir çok akımın gerek görsel gerek düşünsel yönden giyim modasına imgesel katkı sağladığı bir çok kaynaktan görülmektedir.

20. yüzyılın ilk 10 yılına ait tarzlar incelendiğinde Doğudan önemli bir biçimde etkilenildiği görülmektedir. Batı modasının, kostümlerden günlük giysilere kadar doğudan etkilendiği kaynaklarda yer almaktadır. Dolayısıyla bu anlamda 1910'lu yılları kültürel öğelerden oluşan ve batı sanatına ait unsurların henüz yayılmadığı bir dönem olarak nitelemek mümkündür.

1920'lerin başlarından itibaren batı sanatı kadın modasında etkin olamaya başlamıştır. Gelecekçi (futurist) imgelerin görüldüğü bu dönemlerde moda illüstrasyonu da

1 "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünügösterenaraçlarınbütünü."http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a8ab93b792340.99462057

 DOI: 10.7816/idil-07-50-08

oldukça önemli bir yer edinmiştir. Yine aynı dönemde Art Nouveau'ya karşı olarak ortaya çıkan ancak bir noktada onun devamı olma özelliğini gösteren "Art Deco 1925 yılında Uluslararası Modern Endüstriyel ve Dekoratif Sanatlar Fuarında vitrine çıkmıştır" (Fogg, 2014:238).

Ayrıca 1920'lerde giyim modasına bakıldığında Rus Konstrüktivizm'inin etkilerine de rastlanmaktadır. Doygun kırmızı, koyu kahveler, askeri yeşil ve haki renklerin baskın olarak kullanıldığı çizgiler katı, keskin ve askeri (military) unsurların yer aldığı bir görsellik sunmuşlardır. (Res.1)

Resim 1. Soldan sağa: 1. Konstrüktivist Yaklaşımlar : Varvara Stepanova'ya ait giysi tasarımı. 1920'ler. http://gdpsu.typepad.com/commandsave/2008/11/guest-post-adventures-in-feministory-stepanova-and-popova-1.html (04.MAYIS.2018); 2. Juan Antonio Avalos "Constructivism_From Russia With Love Sonbahar-Kış 2011 koleksiyonu. https://www.notjustalabel.com/designer/juan-antonio-avalos (30.NİSAN.2018)

1930 Büyük Ekonomik Buhran'ın yaşandığı dönemler ve 1940'lar da II. Dünya Savaşına ait yıkım yılları olduğundan moda ve tasarıma yansımaları olumsuz olmuştur.

Ancak 1920'lerin sonlarına gelindiğinde artık modada gerçeküstü etkilerin görülmeğe başlandığı görülmektedir. Fransız yazar ve şair Andre Breton tarafından kurulan akım kısa sürede görsel sanatlara ve oradan da tasarım ve modaya kadar ilerleyerek etkilerini sürdürmüştür. Nitekim kaynaklarda, bu dönemde gerçeküstü tasarımlar yapan Elsa Schiaparelli'nin "Bebe Berard, Jean Cocteau, Salvador Dali, Vertes, Van Dongen gibi sanatçılarla çalıştığı yer almaktadır" (Baudot, 1997:11). (Res.2)

Resim 2. Soldan sağa: 1. Gerçeküstü Yaklaşımlar: Elsa Schiaparelli ve Salvador Dali'ye ait İskelet Elbise, 1938, Viktoria &Albert Müzesi Londra https://fashionunstitched.wordpress.com/2012/08/13/fashion-art-elsa-schiaparellis-skeleton-dress/ (04 MAYIS 2018); 2. Iris van Herpen, 2011-2012 Sonbahar-Kış Capriole Koleksiyonundan İskelet Elbise . Photo: Michel Zoeter http://www.irisvanherpen.com/haute-couture/capriole (28 MAYIS 2018) 3. Helen Storey'e ait omurilik sistemini gösteren bir tasarım. (Nebreda, 2008:223)

1950'lerde Pop Sanat ABD ve İngiltere'de yayılmaya başlamasına rağmen modaya yansımaları 1960'larda olmuştur. Amerika ve İngiltere'de Pop Sanat'ın ortaya çıktığı dönem olarak belirtilmektedir. Pop Sanat söz konusu dönemlerde yeni yayılmaya başlayan tüketim kültürü ve bu kültüre ait unsurları kendine konu edindiğinden modaya imgesel yansımaları da bu doğrultuda olmuştur. (Res.3)

1960'ların ilk yıllarının basit, yalın formları sanattan ilham alarak ressam Mondrian'ın tablolarından esinlenilerek Yves Saint Laurent tarafından yaratılan "Mondrian Look" ve Pop ve Op Sanat, Saykodelik (Psychedelic) etkilerden ilham alan bambaşka bir yöne doğru gitmiştir (Fukai vd.,2007:561).

"Mondrian elbisesi, Eylül 1965'te Fransız Vogue'un kapağında yer alarak popülerleşmiştir. Bunu bir çok ucuz taklit takip etmiştir" (Fogg, 2014:361).

Resim 3. Soldan sağa: 1.Pop Sanat Yaklaşımlar: "The Souper Dress", 1966-67 https://www.metmuseum.org/art/collection/search/79778 (04.MAYIS.2018); 2.Jean-Charles de Castelbajac, 1984 İlkbahar-Yaz Kolekiyonu https://fashionmayann.wordpress.com/2012/11/12/campbells-soup/ (04. MAYIS.2018); 3. Versace Bahar 2018 Koleksiyonu. https://www.universityoffashion.com/blog/tag/pop-art/ (04.MAYIS.2018)

1970'ler daha çok Hippi, Punk ve etnik kültürel öğelere yer verilen ve sanatsal imgelerin belirgin bir şekilde kullanılmadığı yıllar olarak değerlendirilebilir.

"1980 ve 90'larda Yves Saint Laurent Van Gogh tablolarından, John Galliano ise Christian Dior için Gustav Klimt'den etkilenerek koleksiyon hazırlamışlardır." (Mendes,2010:239,273). (Res.4)

The Cloth markası desenlerinde ressam Henri Matisse'nin canlı siluetlerinden Amerikalı sokak sanatçısı Keith Haring'in düz grafik stiline, birbirinden farklı kaynakların etkisi görülüyordu. (Fogg, 2014:435). (Res.5)

Resim 4. Soldan sağa: 1.Yves Saint Laurent, Van Gogh etkilerinin görüldüğü 1988 koleksiyonuna ait bir parça. (Mendes vd.,2010: 239) ; 2. John Galliano'nun Gustav Klimt'den esinlenerek Christian Dior için

 DOI: 10.7816/idil-07-50-08

hazırladığı İlkbahar-Yaz 1997 Couture koleksiyonundan bir parça. (Mendes vd.,2010: 272)

1990'larda Jil Sander markası Grant Wood'un American Gothic (Amerikan Gotiği, 1930) tablosuna gönderme yaparak "The Great Plain" adlı moda çekiminde lüks asil kumaşları ve androjen minimalizmi temsil etmiştir" (Fogg, 2014:477).

Resim 5. Soldan sağa:1. Dışavurumcu Fovist Yaklaşımlar: Yves Saint Laurent'in Henri Matisse ve Fernand Leger'den etkilenerek gerçekleştirdiği 1981 Sonbahar – Kış koleksiyonu. https://museeyslparis.com/en/biography/hommage-a-matisse-et-leger (28.MAYIS.2018); 2.The Cloth markasının desenlerinde ressam Henri Matisse, Amerikalı sokak sanatçısı Keith Haring gibi sanatçılara ait bir çok etki görülmektedir. "1980'lerde popüler olan büyük boy giysiler, desenleri için ideal bir tuval sunuyordu." (Fogg, 2014:435); 3. Aquilano Rimondi'nin yer yer Henri Matisse etkileri görülen 2015 İlkbahar Koleksiyonu. https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2015-ready-to-wear/aquilano-rimondi/slideshow/collection#33 (28. MAYIS.2018)

2000'ler ve sonrası giyim modası, küreselleşen dünya ekonomisi ve gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte artık tarzların, etnik kimliklerin, sanatsal akımların ve teknolojinin yönlendirmesiyle oluşan karma olarak nitelendirilebilecek bir yön çizmekle birlikte söz konusu sanatsal yönelimlerin Giyim Modasına etkileri günümüze kadar sürmektedir. (Res.6)

Resim 6. L'Wren Scott 2013 Sonbahar Hazır giyim koleksiyonu. Gustav Klimt'den esinlenilerek hazırlanmış bir çalışma. https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2013-ready-to-wear/l-wren-scott/slideshow/collection#31 (19.MART.2018)

Sonuç

Moda endüstrisi değişimlerin sıklıkla yaşandığı endüstriyel alanlardan birdir. Bu durum yeni estetik ve görsel arayışlara olan gereksinimin nedenidir. 20. Yüzyıldaki her 10 yıllık zaman dilimleri incelendiğinde, giyim modasının belirli dönemlerde çeşitli yönelimlerden etkilendiği ve bunları o günün moda akımlarıyla güncelleyerek ve tekrarlayarak kullandığı gözlemlenmiştir.

Söz konusu süreçte yer alan imgesel birikim, endüstrinin görsel çeşitlilik gereksinimine katkı sağlamıştır. Böylece Sanatsal imgelerin ticari değer taşıyan obje olarak giysilere yansıması, sanatsal imgenin çeşitli kitleler arasında dolaşarak yaygınlaşması ve moda aracılığıyla sanatın hem imgesel hem de düşünsel olarak toplum kesimlerine ulaşmasını da olanaklı kılmıştır. Giyim modasında 20. yüzyıl batı sanatında yer almış bir çok görsel imge kullanılmış ve bunun sonucu olarak sanatsal imgeler bir tür ticari metalaşma serüveninin bir parçası haline gelmişlerdir.

Geleneksel estetik anlayışı ve alışılmış olan kalıpları yıkan bu yönelimlerin modaya yansımalarında hem anlamsal hem görsel açıdan kendi düşünsel söylemlerini yansıtmış oldukları görülmektedir. Bu türden giysiler aynı zamanda yansıttığı akımla ilgili düşünsel söylemleri de iletme rolüne sahiptirler.

KAYNAKLAR

Antmen Ahu 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, 7. Baskı, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2016

Adorno Theodor W., "Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken", Çeviri: Bülent O. Doğan, Cogito 36. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003

Barthes Roland, The Language of Fashion, Bloomsbury Academic, UK, 2013

Baudot François, Fashion Memoir, Elsa Schiaparelli,1. Edition, Thames and Hudson, London,1997

Baudrillard Jean Sanat Komplosu, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014

Crane Diana, Moda ve Gündemleri, Giyimde Sınıf, Cinsiyet ve Kimlik, Çeviri: Özge Çelik, 1.Basım, Ayrıntı Yayınları, 2003

Fukai Akiko vd., Fashion, A History From the 18th to the 20th Century, Volume 2, Taschen, 2007

DOI: 10.7816/idil-07-50-08

Giddens Anthony, Modenity and Self-Identity: "Self and Society in the Late Modern Age", Art in Modern Culture an Anthology of Critical Texts, ed. Francis Frascina, Jonathan Harris, Phaidon, London, 1999

Hodge Susie, How To Survive Modern Art, Tate Publishing, 2009

Kawamura Yuniya, Moda-loji Moda Çalışmalarına Giriş, Çeviri: Şakir Özüdoğru, 1. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2016

Kuspit Donald, Sanatın Sonu, Çeviri: Yasemin Tezgiden, 2. Basım, Metis Yayınları, İstanbul, 2006

Lynton Norbert, Modern Sanatın Öyküsü, Çeviri:Cevat Çapan, Sadi Öziş 5. Basım, Remzi Kitabevi, 2015

Mendes Valerie, de la Haye Amy, Fashion Since 1900, Thames and Hudson, 2010

Nebreda Laura Eceiza, Atlas of Fashion Designers, 2008, Page One Publishing

Su Süreyya, Çağdaş Sanatın Felsefi Söylemi, , 1. Baskı, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2014

Şevki Abdullah, Edebiyat ve Yorum, 1. Baskı, Havuz Yayınları, Ankara, 2009

Modanın Tüm Öyküsü, ed. Marnie Fogg, Çeviri: Emre Gözgü, Hayalperest Yayınevi, 2014

http://gdpsu.typepad.com/commandsave/2008/11/guest-post-adventures-in-feministory-stepanova-and-popova-1.html (04.MAYIS.2018)

https://www.notjustalabel.com/designer/juan-antonio-avalos (30.NİSAN.2018)

https://fashionunstitched.wordpress.com/2012/08/13/fashion-art-elsa-schiaparellis-skeleton-dress/ (04 MAYIS 2018)

https://www.notjustalabel.com/designer/juan-antonio-avalos (30.NİSAN.2018)

https://fashionunstitched.wordpress.com/2012/08/13/fashion-art-elsa-schiaparellis-skeleton-dress/ (04 MAYIS 2018)

http://www.irisvanherpen.com/haute-couture/capriole (28 MAYIS 2018)

https://www.metmuseum.org/art/collection/search/79778 04.05.2018

https://fashionmayann.wordpress.com/2012/11/12/campbells-soup/ (04.MAYIS.2018)

https://www.universityoffashion.com/blog/tag/pop-art/ (04.MAYIS.2018)

https://museeyslparis.com/en/biography/hommage-a-matisse-et-leger (28.MAYIS.2018)

https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2015-ready-to-wear/aquilano-rimondi/slideshow/collection#33 (28.MAYIS.2018)

https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2013-ready-to-wear/l-wren-scott/slideshow/collection#31 (19. MART.2018)